

Sociale cohesie? Weg ermee!

Het stimuleren van sociale cohesie in achterstandswijken werkt niet of zelfs averechts. Een positief toekomstbeeld van de wijk en een selecte groep actieve bewoners volstaat.

Peter Henk Steenhuis 23 januari 2010

Wil je een buurt opknappen, dan moet je de gemeenschap ervan versterken. Wil je de gemeenschap versterken, dan moet iedereen elkaar beter leren kennen. Zoals in dorpen, want daar groeten bewoners elkaar nog, weten wie hun buurman is, zorgen voor hem als de nood aan de man komt. Omdat iedereen zich voor zijn buurman verantwoordelijk voelt, voelen ze zich gezamenlijk verantwoordelijk voor het hele dorp. Die mentaliteit, als we die nou ook in achterstandswijken zouden weten te kweken, dan veranderen ze binnen een mum van tijd in prachtwijken.

Volgens de socioloog en filosoof Bas van Stokkom liggen deze veronderstellingen aan de basis van het huidige stedelijk beleid. „Je kunt geen nota, rapport of promotiefolder lezen zonder een warm pleidooi voor sterkere bindingen in stad en buurt tegen te komen. De contacten tussen burgers moeten steviger, de saamhorigheid in de wijk sterker, terwijl het sociale weefsel moet worden hersteld.”

Van Stokkom publiceerde onlangs samen met Nelleke Toenders het boek 'De Sociale cohesie voorbij; actieve burgers in achterstandswijken'. Daarin komen zij tot een tegenovergestelde conclusie: in een pluriforme en geïndividualiseerde samenleving is het verlangen naar hechte gemeenschappen niet raadzaam. Van Stokkom: „Beleidsmakers en onderzoekers hebben afgelopen jaren veel aandacht besteed aan sociale cohesie, maar zij hebben zich daarbij gebaseerd op een gedateerd beeld van de samenleving.”

Welk beeld is dat?

„Op het dorp als samenlevingsmodel. Kenmerkend voor dat model is dat mensen elkaar kennen. Wie veel contacten heeft, kan voorspellen wat er gebeurt, en dat vergroot de vertrouwdheid met de omgeving.”

Dus moet je elkaar ook in stedelijke buurten leren kennen.

„Dat is de nostalgische reflex die je ook bij veel beleidsmakers tegenkomt, maar die weinig effect heeft in wijken met veel doorloop, waarin velen zich afzijdig houden, en het sociaal isolement groot is.”

Dat doorbreek je juist door elkaar beter te leren kennen.

„Nee, behalve nostalgisch is dat ook naïef. Achterstandswijken herbergen meestal veel heterogene groepen die nauwelijks contact met elkaar hebben, en daar ook niet op uit zijn. Sterker nog, intensief contact met burens en dichte etnische netwerken kunnen zelfs een hindernis zijn voor de ontwikkeling van burgerschap.”

Hoe kan dat?

„Neem de oorspronkelijke witte bevolking van een achterstandsbuurt. Als je met hen over hun buurt praat zeggen ze: vroeger was het beter, was er minder criminaliteit, waren er minder allochtonen, minder drugs. Versterk je hun eigen sociale netwerk, dan zullen ze snel bevestigd worden in hun beeld van de wijk. Ze praten elkaar eerder angst aan dan dat ze de handen uit de mouwen steken om de buurt te verbeteren.”

En ze willen allemaal verhuizen.

„Ze zijn ontevreden en lopen met verhuisplannen rond, maar velen zijn desondanks gehecht aan de buurt. Zij hechten dan vooral aan een overgeërfd buurtbeeld. Zij identificeren zich sterker met het verleden dan met het heden, laat staan met de toekomst.”

Hun beelden zijn belangrijker dan de werkelijkheid.

„Beelden vormen een buurt. Uit ons onderzoek blijkt dat het ontwikkelen van een aantrekkelijke imagined community van belang is om burgers bij een buurt te betrekken. Zoals je je kunt identificeren met een beeld uit het verleden, zo kun je je ook identificeren met een toekomstbeeld.”

Noem er eens een.

„Het Nieuwe Westen in Rotterdam vind ik een goed voorbeeld. Veel bewoners zijn er trots op in die wijk te wonen, ze identificeren zich met de vitaliteit van de buurt, het leven bruist er. Dat beeld suggereert dat mensen op enigerlei wijze samen horen, zonder dat men elkaar kent of elkaar veel ontmoet. Tegelijk hebben die mensen goed zicht op de problemen in de wijk. Juist doordat ze zich hechten aan zo'n positief beeld, krijgen ze oog voor de problemen en gaan ze oplossingen bedenken.”

Men stapt bij de bewoners naar binnen om hun het negatieve beeld uit het hoofd te praten.

„Nee, het is niet belangrijk dat alle burgers hetzelfde beeld van de wijk hebben. Een aantrekkelijk buurtleven wordt op individuele wijze verbeeld. Daarbij speelt dat identificatie steeds meer een kwestie van keuze is geworden: wil ik in deze wijk wonen? Wat spreekt me hier aan? Het ligt dan ook voor de hand de reputatie van de buurt te versterken: voorzieningen verbeteren, nieuwe winkels aantrekken, pleinen en straten verlevendigen en een multifunctioneel gebruik van ruimte aanmoedigen.

„Het is daarbij niet nodig dat iedereen participeert. Een selecte groep actieve bewoners volstaat. Dat zijn niet de vaak 'verzuurde' vergadertijgers in de oude bewonersorganisaties, maar eerder mensen die in de toekomst van de wijk geloven, onder wie allochtone 'stijgers' in de gezinsfase en sommige geëngageerde nieuwkomers in koopwoningen. De kunst is deze overtuigde 'doeners' op het spoor te komen en vervolgens goede ondersteuning te bieden.”

Voor hen moet je een goed plan maken?

„Nee. Bewoners zitten bepaald niet te wachten op van bovenaf 'gedropte' en 'voorgekookte' projecten inclusief meetinstrumenten als 'straatladders'

(zoals het geval is in de Rotterdamse aanpak Mensen Maken de Stad). Zij voelen zich dan niet serieus genomen.”

Ze zoeken het liever zelf uit.

„Nee. sociale zelfredzaamheid, zonder ondersteuning van professionals, is in achterstandswijken een te hoog gegrepen ideaal. Professionals zouden zich er bewust van moeten zijn dat zij 'het verschil' maken. Daadkrachtige professionals stimuleren burgers zelf bij te dragen aan een leefbare buurt, bijvoorbeeld door incidenten te melden en mensen aan te spreken op hinderlijk gedrag.”

En dat allemaal doordat bewoners een beeld van hun buurt in hun hoofd hebben?

„Ja, bij actief burgerschap laten wij ons leiden door beelden in ons hoofd. Het geloof dat er verbeterkansen voor de buurt in het verschiet liggen. Dus niet het beeld dat de buurt niet meer is wat ze was. Dan blijf je passief. Nee, het beeld dat de eigenheid van de wijk ook door minderheden, afwijkend gedrag en de rafelrand wordt bepaald. En die eigenheid wordt opgenomen in een aantrekkelijk toekomstbeeld. In zekere zin is de verbeelding dus aan de macht.”